

in odločitev prineslo je še le leto 1866. Vsled bitke pri Kraljevem gradu morala se je Avstrija nadvladi čez nemške dežele za vselej odpovedati ter od teh stalno odločiti in 3. grudna l. 1870. si je pruski kralj postavil na glavo krono nemškega cesarstva. Leta 1866. morala se je torej Avstrija državni ideji ohranitve rimsko-nemške cesarske krone za vselej odpovedati, zagadel pa tudi od tistihmal germanizacija pri nas nima več smisla.

Katera državna ideja vodi Avstrijo sedaj? Državna ideja se ne razglasa, kakor ukazi, ki se pribijajo ob steno; treba njo je spoznati iz raznih naprav in političnih sredstev. Po pomirju, ki je sledilo bitki pri Kraljevem gradu, uvedel se je v Avstriji dualizem. Vsled njega je 1.) država razcepljena v dve polovici, ki sta si v gospodarskem oziru tuji, da ne rečemo sovražni. V tem razmerju tiči kal razpada, kakor to predobro dokazuje dolgotrajna pogajanja o nagodbi. 2.) pa je v dualizmu izraženo, da naj nadvladujejo tostran Litve Nemci in Lahi, onstran Madžari. Tudi to nosi v sebi kal razpada; kajti v Avstriji, kjer so se združili razni narodi prostovoljno, nima nobeden pravice, da bi drugega vladal; najmanj pa je treba dati se zatirati Slovanom, katerih je po številu največ in ki tudi dajajo cesarju krvnega in denarnega davka največ. Vrh tega pa tisti, katerim so se po dualizmu dale predprave, te-le še v ta namen izrabljajo, da si gladijo pot do popolnega odcepljenja od Avstrije. Da, celo tako daleč je uže prišlo, da ni več varno avstrijskega patriotizma kazati, in da se morajo avstrijski domoljubi umikati, ker ne najdejo varstva. Vzlasti so se te žalostne razmere še bolj poslabšale, odkar se je bila sklenila znana trozveza z Nemčijo in Italijo. Katero državno idejo kaže vse to? Menda le ne, da se ima Avstrija razkrojiti?

Gotovo je, da Avstrija, odkar se je nadvladila nad nemškimi deželami stalno odpovedela, nima zdrave državne ideje, in da je mora v kratkem biti konec, če se ne oprime takoj z vso močjo druge, ki jo more osrečiti. Katera bi to naj bila? Avstrija leži sredi Evrope in sestoji iz koncev onih velikih narodov — slovanskega, nemškega, laškega, rumunskega — ki bivajo od nekda gromadno ob robu evropske celine; le Madžari so iz Azije prihruli pozneje ter se vrinoli med zapadne Slovane. Ti narodi so, kakor smo uže rekli, se prostovoljno združili in imenujejo svojo last krasen in z božjim blagoslovom bogato obdarovan kos zemeljske površine, ki še vrh tega v dolgi črti sega do morja. »Glej, stvarnica vse ti ponudi, — Iz rok ji preje-

mat' ne mudi!« Te besede našega pesnika pač ne veljajo le Slovcu, za katerega so se napisale, ampak vsakemu Avstrijcu sploh. Ničesar nam ni treba želei, dovolj imamo ysega, še preveč in kar nam je odveč, lahko prodajamo, ker imamo morje. Toda le eno je, ki je pa za to tako nesrečepolno, da preti po njem naši prelepi domovini neizogiben pogin, to je, da se, odkar z Nemčijo nimamo nič več opraviti, ni hotela najti oblika v kateri bi si narodi med seboj ne škodovali in se torej ne sovražili. Kar nas je v Avstriji, navezani smo drug na drugega, ker nas neposredno ali posredno spaja Donava. Donava zahteva, da leži ob njej država, kateri je glavna reka in še več nego to. Večno ostanejo resnične besede velikega Palackega: »Ako bi Avstrije ne bilo, podvzati bi se morali, da jo v korist Evrope in v prospeh človekoljubnosti prej ko slej ustvarimo«. Velikih narodov razne konce in tudi Madžare, skratka nas vse, ki nas Donava neposredno ali posredno veže na-se, po poti stroge enakopravnosti in enakoveljavnosti osrečiti, dajati nam stredo, pod katero tekmujeemo v hvaležnosti do skupnega nam vladarja, to je, odkar smo od nemških držav odločeni, edina prava ideja, ki naj vodi našo avstrijsko državo. Le v tej ideji ji je rešitev, pa tudi gotova rešitev; če se je pa ne oklene, potem ji ni več in ji tudi ne bode več treba pomagati.

Ta ideja ni nova; izrekel jo je prvič uže imenovani Palacky pred 33 leti. Odsihmal je imela mnogo čestilcev, ki so se trudili, pripomoči ji do zmage, imela pa je tudi mnogo sovražnikov. O njej nočejo nič vedeti in bi jo najraje pokopali v dno morja Nemci, Lahi in Madžari, ker nasprotuje njih veleizdajskim namenom; njim bi se namreč najsrčneje želje izpolnile prav tedaj, kedar bi Avstrija razpadla; tedaj bi Madžari postali samostalni, in bi »rešeni« Nemci in Lahi lahko objemali svoje »proste« brate. Le Slovani gledajo v njej svoj ideal, le Slovanom je ležeče na obstanku in mogočni prihodnosti Avstrije; zatoorej more le od njih Avstriji priti rešitev, zatoorej pa je tudi njih sveta dolžnost, da se za kot jedino pravo spoznano državno idejo z vso močjo potegujejo in jo povzdignejo na prestol, raz katerega bode našo lepo, toda hudo zadeto domovino storila slavno in srečno.

in najvišje mandarine na hrbitih, je končalo vojaški oddelek spreveda.

Za vojaštvom je šla cela tropa cesarskih služabnikov. Vsak je nesel dolgo desko, ručece pobarvano in z velikimi zlatimi črkami popisano.

»Na teh deskah so napisani naslovi in čednosti rajnega cesarja,« reče oče Hoang Francozu.

»Tukaj-le n. pr. se bere: »Najpravičnejši,« tam »Najmodrejši;« tukaj zopet »Najkrotkejši,« »Najdobrotljivejši,« tu »Osrečevalec svojega ljudstva,« »Zmagovalec vragov« itd.

»S tem menijo gotovo v prvi vrsti »vragove iz zapada,« reče smehlja se častnik.

»Ali je pa tudi kje zapisano število ubogih kristjanov in srčnih misijonarjev, katere je trinog dal pomoriti? — Kaj pa pomenijo tele pošasti: zmaji, tigri, kače, levi, ki so tako mnogoštevilno narisani na deščicah?«

»To predstavlja podobe hudih duhov, katere je Tidik premagal. Tam-le pa so podobe vseh sovražnikov, katere je on ubil ali pa njegovi vojaki.«

»Prav laskavo za nas! Kaj pa, ali ni tam-le naš junaški Riviére, ki so ga pri Namdinu umorili črnoprarniki?«

»Da, da, njegovo ime je pripisano.«

Državni zbor.

Na Dunaju, 16. novembra.

Nova zatožba proti grofu Badeni.

Pred nekaterimi meseci se je vršila v državnem zboru obravnava proti grofu Badeni zavoljo tega, ker je koncem novembra 1897 dovolil, da so vsled sklepa državnega zbora prišli redarji v zbornico ter odvedli iz zbornice največje razgrajace. Vsled malomarnosti nekaterih slovanskih poslancev in vsled tega, ker se je nemška katoliška stranka zdržala glasovanja, je takrat sklenil državni zbor izvoliti poseben odsek 36 udov, ki ima preiskati omenjeno postopanje bivšega ministra Badenija. Toda zdajšnja vlada je zaključila državni zbor meseca julija in oni sklep državnega zbora je zgubil svojo veljavo. Radi tega so napeli nemškonarodni poslanci v tem zasedanju novo zatožbo proti grofu Badeniju, ki pa ni drugega storil, kakor da je izvršil sklep državnega zbora. V četrtek 10. nov. se je začela ta razprava; toda nikogar ni zanimala. Ko pogledam v zbornično dvorano, kaj vidim? Vse klopi prazne. Kaj se je zgodilo? Se je li zaključila seja? Ne, tu zagledam starega Türka, kako maha z rokama in kima s svojo brado — pred praznimi klopmi. Živa duša ga ne posluša; le nesrečni brzopisec mora zvesto zabeležiti vsako modrost, ki prihaja iz Türkovih ust.

Predsednik je pretrgal sejo ter začel obravnavo o nekaterih nujnih predlogih. Zopet govori zvest Schönererjanec Türk ter želi podpore od vlade za tkavce, ki trpijo veliko škodo vsled tega, da so se znašli tkalni stroji. Dobro mu je zasolil nek socialni demokrat, rekoč: Glejte ga modrega Türka! Vse dela ta mož in njegovi tovarisi, da se le zabrani vsako pametno posvetovanje v zbornici, — na drugi strani pa zahteva, naj se državni zbor posvetuje o tkavcih — trpinih. Toda ne samo Türk; velika večina levičarjev počenja ravno tako. Tu ti vlagajo zlata vredne postavne načrte, da morejo potem slepiti svoje volilce rekoč: Glejte, kaj smo Vam hoteli lepega pridobiti v zbornici! A na drugi strani kričijo ali z dolgim besedičenjem zabranijo vsako modro razpravo. To je sleparija.

Dvoboj med Wolfom in Gniewoszem.

Pretečeno leto se je spozabil ministerski predsednik grof Badeni, da se je dvobojeval z znanim Volkom. Volk ga je premagal. Pred nekaterimi dnevi je pa Volk grdo psovko zblebetal proti vsemu poljskemu ljudstvu, kakor smo v »Slov. Gosp.« naznanili že zadnjič. Vstal je proti Volku poljski poslanec

»S tem tedaj vladar prizna, da delajo ti roparji na njeno povelje. To bodem o svojem času vse porabil,« reče poslanec.

Za cesarskimi služabniki so sledili budisti s svojimi bonci, ki so plesali in skakali ter žalostinke prepevali. (Dalje prih.)

Smešnice.

Ko je mala Tinica prvokrat prišla iz šole, pravi opoldne pri mizi: »Mama, ko bi vi vedeli, kako radovedni so naš gospod učitelj, — vedno in vedno povprašujejo, vse bi radi vedeli.«

Učitelj (prepozno v šolo došlemu dečku): »Tako? Ali je šele zdaj čas v šolo priti? Dobro bi bilo, če bi te pozneje pridržal še jedno uro tukaj!«

Učenec: »Oprostite gospod učitelj; ravno so v naših ulicah orožniki prijeli tatu, pa so mi mati rekli, naj grem gledat, če niso naš oče!«

Kmet svojim hlapcem, ki so se hudo medseboj pretepali:

»Za božjo voljo, ali mislite, da ste v državnem zboru, ker ste tako surovi?«

dika, ki je okruten trinog, kakor njegov oče. Tako bi se ohranil v Anamu mir.»

»Anamski kristjani bodo hvaležni Francozom, ker jih hoče z mogočno roko varovati,« odgovori resno duhovnik.

»Francosko posredovanje je pred desetimi leti skoraj popolnoma uničilo katoliške misijone v Tonkingu, in ne vem, če njihov prihod v Hue ne bode imel istih žalostnih nasledkov. Naš položaj vam hočem pozneje razložiti. Zdaj se je dalo znamenje za pogrebne svečanosti. Kristjani se bodo pogreba udeležili, v kolikor njim vera pripušča.«

Francoski častnik gre za duhovnikom na vzvišen prostor, od koder se je lahko opazovalo celi sprevod. Na čelu mu je stopala truma služabnikov v beli obleki. Tako so bili oblečeni sploh vsi udeleženci pogreba, ker je belo v Anamu žalovalna barva. Služabniki so nosili dolge obredne palice s pozlačenimi konicami. Tem je sledilo kakih petdeset velikanskih bobnov. Nosila sta jih po dva in dva moža na dolgih drogih; ob strani sta stopala druga dva; eden je držal solnčnik nad bobnom, drugi pa je od časa do časa zmerno udarjal po njem. Tem je sledila cesarjeva telesna straža, nji na čelu je jezdil general v zlato in svilo oblečen. Dvajset vojnih slonov pa, ki so nosili vojake

Gniewosz ter imenoval Volka pouličnega pobalina. Volk pošlje dve priči h Gniewoszu, kateri napovesta dvoboj Poljaku. Dasiravno se je zbornični predsednik dr. Fuchs prizadeval, da se opusti dvoboj, sta se vendar sekala s sabljami Volk in Gniewosz. Izid tega dvoboja je zopet pokazal, kako nesposobno počenja tisti, ki hoče s kruto silo odločiti pravico. Celi svet spozna, da je v tem slučaju bila krivda na Wolfovi, a pravica na Poljakovi strani. Toda v dvoboju je premagal Wolf Gniewosza. Vsled tega je predlagal opat Treuenfels, naj se takoj izvoli odsek 24 udov, ki ima sestaviti načrt postave, vsled katere se vstanovi »časno sodišče,« ki bo razsojalo, kedaj poslanec koga s svojim govorom razžali. Poslanec, ki se ne bi hotel vdati tej razsodbi, zgubi pravico, stopiti v poslopje državne zbornice tako dolgo, dokler ne zadosti tej razsodbi.

Dr. Hohenburgerja silno peče imenovanje Slovenca dr. Hrašovca za mariborsko okrajno sodišče ter zahteva, da se ima pri imenovanju sodnikov gledati le na njihovo spretnost in pridnost, ne pa na to, jeli znajo slovenski jezik ali ne. Po tem takem tudi Turki sodijo za slovenske stranke. Dr. Štepišnik tudi ne zna slovenski, pa je imenovan za sodniškega pristava v Ormožu. Ali se bo pa tudi naučil tega jezika? Kako uraduje s slovenskimi strankami, ki ga ne razumejo?

Dr. Pommer se boji za svoj sedež v državni zbornici. Radi tega je predlagal, naj se volilna postava spremeni tako, da bota s celjskim mestom volila tudi Slovengradec in Slovenska Bistrica. Kakor spričujeta že imeni, so bivali od nekdaj v teh dveh mestih le sami pristni Slovenci.

Katoliško politično društvo za kozjanski okraj je vložilo 10. novembra po poslancu Žičkarju prošnjo za enakopravnost slovenskega jezika v vseh uradih na Štajarskem. Pri tej priložnosti se je oglašil naš poslanec Žičkar k besedi ter toplo priporočal prošnjo, ki se je dala tudi v stenografičnem zapisniku ponatisniti. Več prihodnjč.

Politični ogled.

Avstrijske dežele.

Dunaj. Včeraj se je nadaljevalo posvetovanja državnega zbora o zatožbi grofa Badenija. Ko je hotel podpredsednik dr. Ferjančič preiti na nujne predloge za podporo po uimih poškodovanih krajev, se je levica uprla temu postopanju ter zahtevala glasovanje o namenu predsednikovem. Predsednik je zmagal le z 2 glasovoma večine. Večina se ne zaveda svoje naloge, je premalomarna.

Štajarsko. Novoizvoljeni župan graški dr. Graf je dobil cesarjevo potrjenje. Prisegel je v roke ces. namestnika Bacquehema.

Gradec. Najvišje sodišče na Dunaju je ugodilo ugovorom slovenskih odvetnikov ter odredilo, da se morajo pri nadsodišču v Gradcu slovenske vloge vsprejemati, se v slovenskem jeziku reševati ter se tudi obravnave vršiti v slovenskem jeziku, ako stranke zahtevajo. Nemci so jako nezadovoljni in vznemirjeni zaradi tega odloka, kajti sedaj bo se v Gradcu pri nadsodišču govorilo tudi slovenski. Ker pa Slovenci v svoji miroljubnosti nočemo vznemirjati Nemcev, za to še bomo nadalje zahtevali slovensko nadsodišče v Gradcu. — Vedno bolj pogosto se sliši, da bo ces. namestnik Bacquehem odstopil. Sedaj se imenuje njegovim naslednikom šleski namestnik Clary.

Kranjsko. Na Kranjskem nameravajo ustanoviti zavarovalnico za starost. Ker se po pravilih razteza zavod po celi Avstriji, pristopajo lahko k nji Slovenci iz vseh pokrajin.

Trst. Zaradi izgrediv povodom cesaričine smrti v Nabrežini je bilo obsojenih

jednajst oseb v zapor od 20 dni do 20 mesecev.

Ogrsko. Ogrska obstrukcija dela ministrskemu predsedniku Banffyju vedno več preglavic. Vse opominjanje nič ne pomaga. Obstrukcija hoče, da se Banffy umakne.

Vnanje države.

Geneva. Morilec cesarice Elizabete je obsojen v dosmrtno ječo. Pri obravnavi ni kazal nobenega kesa nad svojim zločinom, pač pa je izrekel, da bi še tudi v drugokrat storil enakega. Gotovo bi bil obsojen na smrt, toda v Genevi ni take kazni. Saj je tudi hujša kazen dosmrtna ječa.

Španjska. Španjska vlada se upira zahtevi Amerikancev, da bi odstopila tudi Filipine.

Francosko. Kakor vse kaže bo kapitan Dreyfuss, ki je bil obsojen zaradi ovaštva v prognanstvo, vendar le oproščen. To bodo imeli židje veselje, kajti tudi Dreyfuss je žid.

Nemško. Nemški cesar se že vrača domov s svojega potovanja v Palestino. Potovanje gotovo za cesarja ni bilo ravno prijetno, kajti na celi poti so ga zasledovali anarhisti, da bi ga umorili.

Italijansko. Državni zbor je zopet začel zborovati. Otvoril ga je kralj sam. Govoril je o trozvezi ter omenjal cesaričinega umora v Genevi.

Cerkvene zadeve.

Kaj je katoliška cerkev za človeštvo storila?

(Apologetični pogovori.)

III.

Ko se je začela katoliška cerkev razvijati in razširjati, je gospodarilo z mogočno roko skoraj čez ves takrat znani svet rimsko cesarstvo. A ne dolgo. V četrtem stoletju se je razrušilo. Na njegovih razvalinah so se osnovala nova kraljestva, nove države. Velikanski preobrat se je izvršil v celi Evropi. Nastalo je takozvano preseljevanje narodov. Ljudstva, stoječa še na zelo nizki stopinji omike, so prihrula v plodovite rimske pokrajine; vse so razdžala, vse upostošila. Mesta in vasi so požgala, gradove in trdnjave so podrla. Vsa Evropa bila je podobna grozni puščavi, po kateri je razsajal strahovit boj, ter je tekla potokoma kri. Pisatelji petega stoletja po Kr. nam slikajo takratne čase z najbolj črnimi barvami. Silno žalostna je bila ona doba. Narodi so bili razdivjani; sege in navade krute; omika, ki je bila v rimskih časih vendar dokaj razvita, je bila ugonobljena.

Tak položaj je našla katoliška cerkev, ko se je jela razširjati po severni in izhodni Evropi. O omiki ni bilo ne duha ne sluha. Takrat je morala začeti s podukom, da bi surove narode soznanila vsaj s prvimi pojmi omike. Narodi so bili nevedni, treba jih je bilo učiti. In kdo je to storil? Kdo je narodom podal prvi poduk? Morebiti kaka država? Ali morebiti kaki liberalni kričači?

Ne, to je storila cerkev, edino le katoliška cerkev. Ona je položila temelj vsej novodobni omiki, ona je razvila napredek v vsakršnem poduku, ona je odprla narodom tajno svetišče vzvišenih znanosti. Ona edina si sme pripisovati neprecenljivo zaslugo, da je prižgala narodom luč svete vede. Ona ni le preblaga mati vsem olikanim narodom, temveč jim je bila in je deloma še vedno: najmodrejša, in najskrbnejša učiteljica svojih otrok.

V začetku srednjega veka, v zgoraj opisani dobi splošne razdivjanosti, sol, se ve, nikjer ni bilo. Samo duhovniki imeli so nekoliko izobrazbe. Silno redki so bili, močje, ki bi se bili lahko z večjo učenostjo ponašali. Priprosto ljudstvo pa je bilo popolnoma brez vsega poduka. Belim vranam enaki so bili močje med narodi, ki so znali brati in pisati. Celo v plemenitih rodovinah, na bogatih gradovih, med grofi, knezi in baroni, se je le redko kdo našel, ki bi bil branja in pisanja vešč. Taka nevednost je vladala med narodi stoletja in stoletja.

Cerkev je začela prve šole zidati. Že v petem veku zahtevali so cerkveni zbori, da morajo samostani vzdrževati znotranje in zunanje šole; v prvih so podučevali bodoče menihe, v drugih pa priprosto ljudstvo. Učitelji so bili, to je ob sebi umevno, samo menihi. Kmalu pozneje je cerkev zapovedala tudi škofom, da so imeli poleg svojih prestolnih cerkev tudi šole, ne samo za svoje duhovnike, temveč tudi za priprosto ljudstvo. To so bile takozvane škofovske šole, ki so se nahajale v vsakem večjem mestu. V njih so bili učitelji samo duhovniki.

Drugi sol pa ni bilo. Le sem ter tje po gradovih imeli so samo za plemenitaste otroke posebne šole, v katerih so podučevali istotako samo duhovniki, toraj členi učeče katoliške cerkve.

In kako dolgo, bi kdo vprašal, je podučevala katoliška cerkev na tak način narode? Približno tisoč let! je odgovor; od petega do šestnajstega stoletja. Še le v novemšem času je prevzela država oskrbljevanje narodnih sol, in učiteljskemu stanu so se tudi še le v novemšem času posvetili lajki, neduhovniki. Zelo zanimive podatke o tem je čitati v preslavnem, veleučnem delu »Conciliengeschichte« od odličnega Hefeleja; tam se bere, kako se cerkvene oblasti po vseh evropskih pokrajinah na neštevilnih cerkvenih zbiorih zahtevale, da naj škofje in samostani ustanovljajo in vzdržujejo šole za ljudstvo.

Glej torej, narod, kdo je tvoje otroke prvi podučeval! Samo katoliška cerkev jim je lomila kruh prave krščanske omike. Samo ona je bila mnogo stoletij učiteljica narodov.

Ravno tako, kakor za poduk priprostega ljudstva, je pa cerkev skrbela tudi za višji poduk. Kdo je rešil grške in rimske pisatelje, da se niso pogubili? Neutrudno marljivi menihi, ki so jih z neizmerno vstrajnostjo študirali, prepisovali in razširjali ter jih s tem oteli gotove pogube. Le poglejte v bogate samostanske knjižnice, pa boste videli dragocene rokopise; to je neminljiv spomin samostanske marljivosti. V tem jih nikdo ne doseže.

Najvišji poduk se pa podaje na vseučiliščih ali univerzitetah. Kdo pa je nje ustanovil? Zopet cerkev, edino le katoliška cerkev. Prva vseučilišča, v Padovi, Paviji, v Rimu in Parizu, so papeži ustanovili. Oni so imeli pravico skozi več stoletij, podeliti profesorjem oblast na vseučiliščih podučevati. Profesorji so bili skoraj brez izjeme samo le menihi in posvetni duhovniki, le zdravilstvo podučevali so učenjaki posvetnega stanu. Papeži so pa tudi gmotno vzdrževali mnogoštevilne višje šole, milijone so za nje žrtvovali. Podporo dobivali so revnejši dijaki samo od cerkvenih oblasti. Tudi stipendije, ki vzdržujejo sedaj na tisoče dijakov, so ustanova katol. cerkve; Robert Sorbon, dvorni kapelan pobožnega francoskega kralja Ludovika IX. je ustanovil prve stipendije za ubožce na pariškem vseučilišču. Dijaki naj ne pozabijo, kdo je bil njih prvi dobrotnik!

Res, — neizmerno so zasluge katoliške cerkve za poduk, za napredek, za svetovno prosveto!

Dr. A. M.